

יום ה', ל' באדר א' תשע"ו (א' דר"ח אדר ב')

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.

אבא קובנר, 1978

217 שנה לטבח נפוליאון ביפו



ביפו ניתן היה לציין בימים אלה לפני 217 שנה את כיבושה של העיר על ידי נפוליאון. השבוע לפני 217 שנה, במשך 12 יום בין ה-3 עד ה-14 במרס 1799, התקיים הקרב הגדול של נפוליאון וצבאו ביפו. קרב שבו נפלה העיר ובעיקר הנמל החשוב בידי בדרך לכיבושה של ארץ ישראל עד התבוסה בעכו. אך היו אלה גם ימים של רצח, שוד וביזה של חייליו וכתם גדול שנרשם על שמו של נפוליאון בהיסטוריית כיבושיו.

נפוליאון שהה בארץ ישראל כ-100 ימים וחרף תבוסתו ונסיגתו מארץ ישראל במאי 1799, הרי ההיסטוריוגרפיה של ארץ ישראל רואה בכיבוש זה, את אחד המאורעות המשפיעים ביותר בהתפתחות הגיאופוליטית של המזרח התיכון בכלל ושל ארץ ישראל בכלל ורוב החוקרים מציינים את כיבוש ארץ ישראל על ידי נפוליאון, כתחילתה של העת החדשה באזור. (חלק אחר רואה את תחילת העת החדשה בכיבוש המצרי של א"י על ידי מוחמד עלי ואיבריהם פאשה 1839-1840).

[ונחלק אחר רואה את תחילת גאולת ישראל בגירוש היהודים מספרד 307 שנה לפני-כן]

את מסעו בארץ ישראל החל נפוליאון ב-23 בפברואר 1799 לאחר שחדר מסיני לארץ ישראל בגבול רפיח, שם שהו חייליו 18 ימים. היו עמו 13 אלף חיילים, ב-5 דיבזיות. 4 מהם רגליות ואחת רכובה. (על המסע הגדול של נפוליאון בארץ ישראל נכתבו שני ספרים מקיפים. נתן שור, כתב ב-1984 את "מסע נפוליאון לארץ ישראל", ואילו פרופ' מרדכי גיחון פרסם ב-2003 את ספרו "נפוליאון בארץ ישראל". מאמר זה מתמקד רק בכיבוש יפו).

יום לאחר מכן ב-24 בפברואר, כבר כבש לאחר קרב קצר את עזה וב-1 במרס, כבר התקרב לרמלה וגם העיר הזו נפלה לידי ללא מאמץ רב. כותבי הזיכרונות בין קציניו וחייליו מהימים של כיבוש רמלה העידו כי בעת שנפוליאון לן במנזר הפרנציסקני, הוא התלבט אם להמשיך לכיוון ירושלים דרך מעברי ההרים, (בעיקר בלחץ מזכירו האישי בוריי), או צפונה לכיוון יפו כדי לכבוש את הנמל החשוב. גם נפוליאון עצמו העיד על ההתלבטות שלו. בשבתו בסנט הלנה כתב נפוליאון בזיכרונותיו: "יפו היא הנמל היחיד בדרך מדמייט (מצריים) ועד כאן (ארץ ישראל התיכונה). השליטה על נמל זה היתה חיונית לקיום הקשר הימי עם מצרים. כדי לפרוק את מלאי המזון שבירכתי האוניות ואת תותחי המצור שעל סיפונן. זה היה נגד כל חוקי הזהירות אילו עלינו על ירושלים בטרם תיכבש יפו"....

בשעות הבוקר המוקדמות של ה-3 במרס הקיפה הדיבזיה של גנרל קלבר את יפו כהכנה למצור ובערוב היום הם כבר תפסו את קו הירקון. הדיבזיה השנייה של נפוליאון בפיקודו של רנייה נשארה ברמלה כהגנה עורפית. ביפו עצמה, עיר נמל מבוצרת ומוקפת בחומה, בה חיו כשמונת אלפי תושבים, התכונן לקרב עם נפוליאון, מפקד חיל המצב העות'מני, עבדאללה אגא (בעצמו יליד יפו) שעמד בראש כח של 4,000-5,000 חיילים, רובם ככולם ממוצא מוגרבי וסודני מאנשיו של אחמד ג'זאר הפחה החשוב של עכו.

נפוליאון עצמו, הגיע גם הוא ליפו ב-3 במרס ליפו ומיד החל בסיוור אישי כדי להכין את תכונות הפריצה והכיבוש, גם חוליות הסיוור שלו ערכו בדיקות בהם מהנדסים, תותחנים ואנשי שתי דיבזיות המצור. המסקנה

"לו עמי שמע לי ישראל בְּדַרְכֵי יְהוָה. כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנֶיֶע וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדִי."

מתוך פרק התהלים [פ"א 14-15] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

כניסת השבת	(ב"ש): 17 ²²	(י-ם): 17 ⁰⁸	(ת"א): 17 ²⁵	(חיפה): 17 ¹⁷
צאת השבת	(ב"ש): 18 ²¹	(י-ם): 18 ²¹	(ת"א): 18 ²³	(חיפה): 18 ²²

פרשת השבוע: **"פְּקוּדֵי"** [שמות ל"ח 21 – מ' 38] **יום נעים, חודש אדר טוב ושמח ושבת שלום ומבורך!**

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ישראל

יום ה', ל' באדר א' תשע"ו (א' דר"ח אדר ב')

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.

אבא קובנר, 1978

אליה הגיע נפוליאון הייתה שיש לכבוש את העיר בפעולת הסחה. לפרוץ את יפו מהחזית הדרומית, אך להתנהל כאילו כוונת הצבא לכבוש את העיר מהחזית הצפונית. נפוליאון ומטהו, קבעו את משכנם ואת מטה מבצע כיבוש העיר, ליד האגם הגדול של מי הגשמים, "הבאסה", לימים אצטדיון בלומפילד, ששימש כגבול בין שתי הגזרות.

החל מה-4 במרס החלו כוחותיו של נפוליאון להפגז את חומות יפו ובמשך שלושה ימים שלמים החזיקו חומות העיר מעמד אל מול תותחי נפוליאון. בשחר ה-7 במרס 1799 (בתאריך של היום, ל' באדר א') שיגר נפוליאון כמקובל באותם ימים באירופה, קצין נושא דגל לבן אל מפקד חיל המצב עבדאללה כדי להציע כניעה בכבוד. הקצין ומלווהו הורשו אמנם להיכנס ליפו, אבל זמן קצר אחרי הכניסה, התנשאו ראשיהם הערופים על ראש החומה. לאחר שלא נענה חיל המצב להצעת הצרפתים להיכנע נפתחה הרעשה. ב-2 אחרי הצהריים באה התגובה. נפוליאון הורה להרעיש את חומת העיר בהפגזה כבדה ביותר. פגזי תותחים הבקיעו פרצה בקטע החומה שעמד כאן ונפוליאון הורה לחיילי הדיביזיה של גנרל לאן להסתער על העיר. שלוש התקפות לא צלחו והפורצים נהרגו מאש המגינים אך בסופו של דבר הצליחו אנשי נפוליאון לבקע את החומה ולפרוץ אל העיר.

הלילה לאחר הכיבוש היה ליל אימים ביפו, הצרפתים נתקפו שגעון של אלימות והשתוללו בריצת עמוק ברחובות. ביצעו רצח, אונס, ביזה, שוד והרס, תוך שהם הורגים את כל הנקרה בדרכם: יהודים, מוסלמים ונוצרים. על פי הערכות באותו מסע ביזה נהרגו כ-1,500 מתושבי העיר יפו.

אך בכך לא הסתיים מסע הרצח וההרג של נפוליאון וחייליו. יום לאחר שהושב הסדר על כנו ארע ביפו אירוע מביש נוסף. לאחר שההתנגדות נרגעה התבצרה קבוצה גדולה של מגינים בבניין שבמעלה העיר, בראש "גבעת יפו" ועמדה בה מול הצרפתים.

כעבור זמן מה הגיעו לשם שניים משלישי האישיים של נפוליאון. אז'ן בוהרנה (בנה של ז'וזפין, אשתו של נפוליאון) וקרוסייה הם נשאו סימני הכר על בגדיהם וכך משכו ליבם של המגינים. המתבצרים הבינו כי סופם עלול להיות מר והציעו מיד את כניעתם. שני שלישי של נפוליאון קיבלו את הצעת הכניעה. המגינים לפי כמה הערכות מספרם נע בין 1,500 - 3,000 חיילים, הניחו את נשקם והכח הצרפתי החל לשמור מחוץ לבניין.

זמן קצר לאחר מכן נודע לנפוליאון על הכניעה ועל הסכמתם של שני שלישי להתפתחות זו. הוא זעם ביותר, סירב לקבל את החלטת שלישי על הליך הכניעה, שלל את סמכותם ובכלל סירב להכיר בכניעה. נפוליאון החליט לפיכך להורות על הוצאתם של המגינים. להורג, למרות שכבר הוענק להם מעמד של שבויי מלחמה. המגינים שנכנעו נשארו כפותים בבניין שלושה ימים ולאחר מכן הובלו לחוף הים ושם בקבוצות קבוצות נורו כולם. להגנתו טען נפוליאון מאוחר יותר שבין חיילי מצב אלו, היו רבים מהחיילים העות'מאניים שהיו שייכים לחיל המצב באל עריש, שם הם נכנעו לאחר הקרב תוך שבועה שלא ילחמו יותר נגד הצרפתים. אך ניראה שלא כך היה הדבר ורק חלק קטן מחיילים אלו השתתפו בקרב באל עריש. בזיכרונות ובמחקר נטען לאחר מכן כי נפוליאון החליט על חיסול השבויים מתוך שיקול לחסוך באספקה ובמנהלה של החזקת אלפי שבויים במהלך מסע המלחמה שהיה רק בראשיתו.

"לו עמי שמע לי ישראל בְּדַרְכֵי יְהוָה. כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנֶיֶע וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדִי."

מתוך פרק התהלים [פ"א 14-15] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

17¹⁷ (חיפה):

17²⁵ (ת"א):

17⁰⁸ (י-ם):

17²² (ב"ש):

כניסת השבת

18²² (חיפה):

18²³ (ת"א):

18²¹ (י-ם):

18²¹ (ב"ש):

צאת השבת

פרשת השבוע: **"פְּקוּדֵי"** [שמות ל"ח 21 - מ' 38] **יום נעים, חודש אדר טוב ושמח ושבת שלום ומבורך!**

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ישראל

יום ה', ל' באדר א' תשע"ו (א' דר"ח אדר ב')

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.

אבא קובנר, 1978

נפוליאון קבע את מקומו במצודת העיר הנכללת כיום במנזר שליד כנסיית פטרוס הקדוש בכיכר קדומים. משם שלח נפוליאון איגרות לשליטים וקהילות ברחבי הארץ תוך שהוא מנסה לבנות לעצמו מינהל אזרחי לאחר הכיבוש.

במהלך הקרב וכיבושה של אל עריש, נדבקו ככל הנראה חייליו של נפוליאון במגפת הדבר. כשהגיעו מקץ שבועיים שלושה ליפו פרצה המחלה בחריפותה ונפוליאון נתן הוראה לאשפז את חולי הדבר בתוככי המנזר הארמני על שם ניקולאס הקדוש ואת פצועי הקרבות בכנסיות אחרות. הרופאים הצבאיים שהביא עמו נפוליאון, דומיניק ז'אן לארי ורנה ניקולא דז'נט, עשו כל שביכולתם כדי לבלום את מגפת הדבר שפרצה בקרב חייליו. בין השאר הם הנהיגו שימוש בתחבושות מאריג כותנה קל ולשם כך השתמשו בבד שנארג בארץ ישראל באותם ימים הנקרא בד עזה ומכאן המונח Gauze pads. אולם המגפה שגבתה מאות קורבנות מבין חייליו לא נבלמה.

ב-11 במרס, בעת שהיה במצודה, הגיעה לנפוליאון ידיעה כי חייליו הנגועים במגפת הדבר ננטשו מידי מטפליהם והופקרו כליל. לפי כמה עדויות חיזרונות של משתתפי הקרב על יפו. עזב נפוליאון את המקום ובלווי הרופאים האישיים שלו רץ למנזר הארמני שהפך לבית חולים.

יש כמה תיאורים סותרים על מהלך זה של המצביע, אך ככל הנראה מדובר בכך שנפוליאון ניגש למנזר שהיה נטוש זולת החולים, עודד את החולים בשיחה ובנגיעה. נפוליאון הדגיש בפני החולים כי במעשיו בה להוכיח שאין אמת בשמועה כי לקו בדבר אחרת לא היה בא לבקדם ובמעשה זה תרם לעידוד החולים, אך בסוף מרביתם מתו.

לאחר שנים הונצח ביקורו של נפוליאון במנזר הארמני בתמונה המפורסמת של הצייר, אנטואן-ז'אן גרוס שהעביר האירוע לחצר המנזר ותמונתו המפורסמת מוצגת עד היום במוזיאון הלובר בצרפת, ובימים אלה משוחזרת באולם המנזר הארמני ביפו, העתיד להיות מוקד תיירות בעקבות האירוע הנפוליאוני.

היות ומלחמתו של נפוליאון ביפו עדיין לא נחקרה אקדמית, קיימות לא מעט סתירות ועדויות שונות לעיתים מנוגדות של כותבי הזיכרונות והביוגרפיות, חלקם משולבות בסיפורי בדים. חלק מהעדויות מספרות כי נפוליאון, לאחר כישלונו בקרב בעכו ובדרך נסיגתו חזרה למצרים, מהלך שהחל ב-20 במאי 1799, עבר שוב ב-24 במאי ביפו שם חנו כוחותיו הנסוגים עד ה-28 בחדש. אז לפי הסיפורים, נתן נפוליאון הוראה להרעיל את חולי הדבר שנותרו בחיים, כדי שאלו לא יקשו עליו על הנסיגה מארץ ישראל. עדויות לא מעטות סותרות סיפור זה המצוי עד היום במחלוקת.

אגב בשנות השלושים של המאה כתב הסופר היהודי-גרמני ארנולד צווייג מחזה בשם "בונפרטה ביפו 1799", המתאר מחד את רצח שלושת אלפי השבויים בידי נפוליאון ומאידך את פועלו של הרופא הראשי בצבא המזרח, דג'נט, שניסה למנוע מנפוליאון לרצוח את השבויים ובבקשו לשכנע את חיילי הצבא כי המחלה אינה עוברת במגע עם החולים הזריק לעצמו מוגלה מפצעיו של אחד החולים.

"לו עמי שמע לי ישראל בְּדַרְכֵי יְהוָה. כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנֶיֶע וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדִי."

מתוך פרק התהלים [פ"א 14-15] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

כניסת השבת	(ב"ש): 17 ²²	(י-ם): 17 ⁰⁸	(ת"א): 17 ²⁵	(חיפה): 17 ¹⁷
צאת השבת	(ב"ש): 18 ²¹	(י-ם): 18 ²¹	(ת"א): 18 ²³	(חיפה): 18 ²²

פרשת השבוע: **"פְּקוּדֵי"** [שמות ל"ח 21 – מ' 38] **יום נעים, חודש אדר טוב ושמח ושבת שלום ומבורך!**

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ישראל

יום ה', ל' באדר א' תשע"ו (א' דר"ח אדר ב')

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.

אבא קובנר, 1978

לאחר כיבושה של יפו המשיך נפוליאון צפונה לעבר חיפה ועכו וב-15 במרס ניהל את אחד הקרבות הגדולים במהלכו צפונה "קרוב קאקון" בשרון, אך כאמור חודשים לאחר מכן נפוליאון כבר מובס בדרכו חזרה למצרים ב-1 ביוני הגיע חזרה לאל-עריש וב-14 ביוני שב נפוליאון לקהיר.

[מקור]

שבת שלום ומבורך,
חודש אדר טוב ושמח,
ברכה ומרדכי

"לו עמי שמע לי ישראל בדרכי יהלכו. כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי."

מתוך פרק התהלים [פ"א 14-15] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום חמישי בשבת

כניסת השבת	17 ²² (ב"ש):	17 ⁰⁸ (י-ם):	17 ²⁵ (ת"א):	17 ¹⁷ (חיפה):
צאת השבת	18 ²¹ (ב"ש):	18 ²¹ (י-ם):	18 ²³ (ת"א):	18 ²² (חיפה):

פרשת השבוע: "פקודי" [שמות ל"ח 21 – מ' 38] יום נעים, חודש אדר טוב ושמח ושבת שלום ומבורך!

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ישראל